

De inzet van vruchtbaarheidshormonen in de rundveehouderij

- De KNMvD is tegen het routinematig gebruik van vruchtbaarheidshormonen ter bevordering van de fertiliteit in de melkveehouderij.
- Voor het verbeteren van de vruchtbaarheid moet de focus op de korte termijn liggen op het optimaliseren van tochtdetectie en inseminatietechnieken.
- Op de langere termijn moet via verbetering van fokkerij, huisvesting en management actief gezocht worden naar duurzame oplossingen.

Aanleiding

Hormoonbehandelingen kunnen worden ingezet bij koeien die na afkalven niet tochtig zijn gezien maar wel in aanmerking komen om te worden geïnsemineerd. Naast de inzet van vruchtbaarheidshormonen worden daarbij ook managementadviezen gegeven omdat het niet tochtig zien van deze koeien vooral management gerelateerd is. De droogstand- en transitieperiode zijn belangrijke momenten tijdens de productiecycclus van een hoogproductieve melkkoe. Juist in deze perioden spelen huisvesting en voeding van de koe een belangrijke rol. Een té stressvolle transitieperiode is ongunstig voor een vlotte start van de nieuwe lactatie en beïnvloedt de vruchtbaarheids-cyclus van de koe negatief. Een globale schatting is dat tussen de 15 en 40% van de melkkoeien een of meerdere malen met een vruchtbaarheidshormoon wordt behandeld om opnieuw drachtig te worden.

In de Verenigde Staten worden zogeheten 'Timed Artificial Insemination' (TAI) protocollen, een managementinstrument waarbij door middel van een gecombineerde hormoonbehandeling een groep koeien gelijktijdig en op een vast moment in oestrus wordt gebracht, veelvuldig toegepast. Hierdoor kan er zonder tochtdetectie, op een van te voren vastgesteld tijdstip worden geïnsemineerd. Dit bespaart arbeidskosten en geeft de veehouder de mogelijkheid om volgens een strakke planning de dieren die daarvoor in aanmerking komen op een juist tijdstip te insemineren en opnieuw drachtig te krijgen. In Nederland worden deze protocollen tot op heden sporadisch gebruikt.

Het gebruik van vruchtbaarheidshormonen stelt de melkveehouder in staat om dieren die niet uit zichzelf tochtig worden of geen/onvoldoende tochtverschijnselen laten zien weer op tijd te kunnen insemineren en de vruchtbaarheid op het bedrijf te verbeteren. Deze toepassing van vruchtbaarheidshormonen is gericht op het oplossen van vruchtbaarheidsproblemen op de korte termijn. De inzet van hormonen moet daarom vergezeld gaan met een analyse van het bedrijfsmanagement om de onderliggende oorzaken van de vruchtbaarheidsproblemen op te sporen. Binnen het huidige management zijn de baten van het instellen van een behandeling groter dan de kosten. Schaalvergroting, stalsystemen waarbij dieren onvoldoende hun natuurlijke voortplantingsgedrag kunnen

vertonen en de toegenomen arbeidsdruk op het bedrijf kunnen een toename van het hormoongebruik in de hand werken.

Standpunt KNMvD

De KNMvD is tegen het routinematig gebruik van vruchtbaarheidshormonen ter bevordering van de fertiliteit in de melkveehouderij. De inzet van vruchtbaarheidshormonen dient gezien te worden als een tijdelijke oplossing voor mogelijke fertiliteitsproblemen op een melkveebedrijf. Tegelijkertijd dient aandacht te worden gegeven aan de oorzaak van de verminderde vruchtbaarheid, met daaraan gekoppeld een verbeterplan.

Voor het verbeteren van de vruchtbaarheid moet de focus op de korte termijn liggen op het optimaliseren van tochtdetectie en inseminatietechnieken. Naast de inzet van vruchtbaarheidshormonen moeten bovendien ook onderliggende diergezondheid- en welzijnsaspecten, die van invloed zijn op de vruchtbaarheid van koeien, worden aangepakt. De KNMvD ziet in dat er binnen de huidige melkveehouderij een zekere behoefte is aan het gebruik van vruchtbaarheidshormonen. Maar maakt daarbij nadrukkelijk het voorbehoud dat er op de langere termijn via verbetering van fokkerij, huisvesting en management actief gezocht moet worden naar duurzame oplossingen. Hierbij moet het kunnen uiten van natuurlijk (voortplantings)gedrag zwaar meewegen zodat vruchtbaarheidsproblemen zonder structureel gebruik van vruchtbaarheidshormonen kunnen worden teruggedrongen.

Overwegingen

Welzijn, gezondheid en integriteit

De eerste verantwoordelijkheid voor de gezondheid, het welzijn en de integriteit van het dier ligt bij de individuele veehouder. Met zijn veterinaire kennis en kunde dient de dierenarts de veehouder actief te ondersteunen, onder andere door continue monitoring van diergezondheid en -welzijn en advisering over mogelijke verbeteringen van het totale bedrijfsmanagement. Bij behandelingen met vruchtbaarheidshormonen worden dierwelzijn en diergezondheid slechts in geringe mate aangetast. De middelen worden over het algemeen per injectie toegediend en er zijn, mits verantwoord ingezet, geen negatieve effecten bekend van de toediening van deze hormonen. In de praktijk toegepaste vruchtbaarheidshormonen zijn geregistreerde diergeneesmiddelen die worden gebruikt voor de vruchtbaarheidsmodulatie van dieren op het bedrijf. Het betreft 'natuurlijke' hormonen zoals gonadotrofinen, progestagenen en prostaglandinen, die in een hogere concentraties dan in het lichaam zelf aanmaakt, worden toegediend en vervolgens efficiënt in de lever worden geneutraliseerd.

Door schaalvergroting en/of slecht management bestaat het risico dat er een structurele afhankelijkheid van hormoongebruik in de vruchtbaarheidsregulatie van herkauwers ontstaat. Dit terwijl de onderliggende oorzaken van de vruchtbaarheidsproblemen op het bedrijf wellicht onvoldoende of niet worden onderkend. Blijvende aandacht voor een optimaal en koegericht management, innovatie van huisvesting- en klimaatsystemen en een fokkerij die gericht is op een duurzame, robuuste koe zijn noodzakelijk om in de toekomst een acceptabel en maatschappelijk verantwoord niveau van

dierwelzijn en diergezondheid te kunnen garanderen. Onder integriteit verstaan we de heilheid en gaafheid van een dier, waaronder het vermogen zich zelfstandig te handhaven. Naast dit begrip wordt binnen de Wet Dieren ook respect voor de intrinsieke waarde van een dier als uitgangspunt gehanteerd. Intrinsieke waarde kan worden vertaald als de eigen waarde van het dier los van de instrumentele waarde die het voor de mens heeft. In het kader van structurele behandelingen met vruchtbaarheidshormonen kan gesteld worden dat als deze behandelingen niet in het directe belang van het dier zijn, er sprake is van een aantasting van de intrinsieke waarde en de integriteit van het dier. Structureel gebruik van vruchtbaarheids-hormonen in de melkveehouderij is namelijk een teken van instrumentalisatie van dieren en beïnvloedt het vermogen van het dier om soort specifiek gedrag uit te kunnen oefenen.

Alternatieven voor gebruik van vruchtbaarheidshormonen

Met betrekking tot het gebruik van vruchtbaarheidshormonen bij runderen bestaat er tot op heden geen specifieke wet- en regelgeving. Therapeutisch gebruik van vruchtbaarheids-hormonen is toegestaan. In tegenstelling tot bepaalde handelingen zoals inseminatie en drachtcontrole, is het voorschrijven van deze diergeneesmiddelen voorbehouden aan de dierenarts. Dat er enerzijds sprake is van een aantasting van intrinsieke waarde en integriteit, en anderzijds het risico bestaat op een structurele afhankelijkheid van de inzet van vruchtbaarheidshormonen, is voldoende reden om in te zetten op alternatieve methoden om de vruchtbaarheid van koeien te verbeteren. Het doel daarbij is een veehouderijsysteem te realiseren waarin de vruchtbaarheid van de dieren op natuurlijke wijze en economisch verantwoord wordt verbeterd zonder dat structureel vruchtbaarheidshormonen worden toegepast.

De Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) pleitte in haar advies '*Hoogproductief melkvee, grenzen aan de groei?*' (RDA, 2006) voor het niet steeds verder aanpassen van de koe aan het management. Het advies van de RDA was om te streven naar optimale selectie en een optimaal melkproductie niveau, waarbij de koe zonder (fysieke) belemmeringen en met vertoning van het normale gedrag melk kan produceren. De aandacht moest daarbij volgens de RDA liggen op gerichte fokkerij én verbetering van managementsystemen.

Een verkeerde huisvesting is een van de oorzaken die kan leiden tot een verminderde vruchtbaarheid op het bedrijf. Gladde vloeren zijn desastreus voor een goede tochtexpressie en dus direct van invloed op een goede tochtdetectie. Nieuwe huisvestingssystemen moeten een positieve bijdrage leveren aan de gezondheid en vruchtbaarheid van melkkoeien. Een verstoorde gezondheidstoestand van de koe na afkalven vormt de belangrijkste factor voor een verminderde vruchtbaarheid. Een optimale droogstand- en transitieperiode en een verbetering van de energiestatus van de koe direct na afkalven en in de vroege lactatieperiode zijn hiervoor bepalend. Dierenartsen moeten hun kennis en klinische blik gebruiken om naast diagnostiek de gezondheidsstatus van de koeien te bepalen en indien noodzakelijk actief bij te sturen. Naast de energie- en gezondheidsstatus van het dier (en de koppel) zijn een optimale tochtdetectie (met of zonder technische hulpmiddelen en ondersteuning), koe-comfort en juist uitgevoerde inseminatietechnieken van groot belang.

Pas wanneer het management op een hoog niveau is, zullen hoge melkproductie en een goede vruchtbaarheid kunnen samengaan. Zonder deze integrale benadering op rundveehouderijbedrijven zullen traditionele therapieën, waaronder het toepassen van vruchtbaarheidshormonen, niet of nauwelijks afnemen (Opsomer et al., 2006). Om dit bereiken is een professionele valorisatie van specialistische kennis en kunde door de dierenarts richting de veehouder-ondernemer een noodzakelijke voorwaarde. De uitdaging is om deze kennis samen met en door de veehouder te laten integreren in het voedings-, productie-, en vruchtbaarheidsmanagement op het bedrijf. Dit betekent maatwerk voor elke koppel en individuele koe.

Afwegingen ten aanzien van de inzet van hormonale vruchtbaarheidsbehandelingen bij melkvee

Het is de verantwoordelijkheid van de dierenarts om te waken over de diergezondheid, het welzijn en de integriteit van dieren. Deze taak is op verschillende manieren vastgelegd in de Code voor de Dierenarts, de Statuten van de KNMvD en de Wet Dieren (WD). De beroepsgroep stelt zich tot doel (art. 2c Statuten) (pro)actief mee te werken aan de totstandkoming en formulering van regels en wetgeving aangaande de bevordering van de gezondheid, het welzijn en de integriteit van dieren. Het gebruik van vruchtbaarheidshormonen op het moment dat dieren in de periode na afkalven in een toestand van metabole stress verkeren ten gevolge van een te lange en te diepe negatieve energiebalans, kan gezien worden als het negeren van signalen die het lichaam afgeeft over de algemene gezondheidstoestand van het dier. Dit moet worden opgevat als een aantasting van dierwelzijn en -gezondheid.

Naast dierwelzijn en -gezondheid is ook de intrinsieke waarde en de integriteit van het dier in het geding. Door structureel gebruik van vruchtbaarheidshormonen wordt de integriteit van dieren aangetast, namelijk doordat het vermogen van dieren om zich zelfstandig te kunnen handhaven en voortplanten wordt beïnvloedt. Daarnaast is het structureel gebruik van vruchtbaarheidshormonen in de melkveehouderij een teken van instrumentalisatie en een gebrek aan respect voor de intrinsieke waarde van dieren.

Tot slot moet het risico van de zogenoemde onomkeerbaarheid van de gevolgen die (kunnen) ontstaan door het gebruik van vruchtbaarheidshormonen worden gewogen. Het gebruik van vruchtbaarheidshormonen zal op populatieniveau niet tot onomkeerbare gevolgen leiden. Echter, een dierhouderijsysteem dat structureel afhankelijk wordt van het gebruik van vruchtbaarheidshormonen kan als onomkeerbaar worden opgevat.

Literatuur

- [1] Gert Opsomer et al.(2006) *Optimizing dairy cow reproductive performances besides the use of hormones*, Proceedings World Buiatrics Congress , Nice, France.
- [2] Raad voor Dieraangelegenheden (2006), *Hoogproductief melkvee, grenzen aan de groei?*, Den Haag www.rda.nl